

Σουηδικά κουπόνια εκπαίδευσης

Του ΠΑΣΧΟΥ ΜΑΝΔΡΑΒΕΑΗ

Στην πρωτεύουσα-χώρα της ευρωπαϊκής Σοσιαλδημοκρατίας γίνεται από το 1992 ένα ενδιαφέρον όσο κι αποδοτικό για την Παιδεία πείραμα. Οι Σουηδοί πολίτες είναι ελεύθεροι να διαλέξουν το σχολείο των παιδιών τους. Παίρνουν από το κράτος ένα κουπόνι που αντιστοιχεί στα διδάκτρα των παιδιών τους και το καταθέτουν στο σχολείο της επιλογής τους, που μπορεί να είναι δημόσιο (δηλαδή της Τοπικής Αυτοδιοίκησης), μη κερδοσκοπικό, ή ιδιωτικό. Το σουηδικό σύστημα σχολικών κουπονιών, σύμφωνα με τον Σουηδό ιδιοκτήτη σχολείων Peje Emilsson (όπως καταγράφεται στο νέο βιβλίο «Το κίνητρο του κέρδους στην εκπαίδευση») αποτελείται από πέντε βασικά μέρη:

- Υπάρχει ο πυρήνας του προγράμματος διδασκαλίας τον οποίο πρέπει να ακολουθούν όλα τα σχολεία που λαμβάνουν κρατική επιχορήγηση. Η Εθνική Σχολική Επιθεώρηση παρακολουθεί τη συμμόρφωση και αποτιμά την ποιότητα.

- Τα εγκεκριμένα ανεξάρτητα σχολεία χρηματοδοτούνται βάσει του αριθμού των μαθητών που εκπαιδεύουν – ένα κουπόνι για κάθε μαθητή που επιλέγει το συγκεκριμένο σχολείο. Η Εθνική Σχολική Επιθεώρηση έχει την αποκλειστική αρμοδιότητα της έγκρισης των σχολείων. Οι τοπικές αρχές μπορούν να υποβάλουν ένσταση – και το κάνουν συχνά –, αλλά δεν μπορούν να ασκήσουν βέτο στην απόφαση.

- Το ποσό του κουπονιού καταβάλλεται από την εκάστοτε τοπική αρχή και ποικίλλει από κοινότητα σε κοινότητα ανάλογα με τις διαφορές στο κόστος. Η εθνική νομοθεσία ορίζει ότι οι τοπικές αρχές υποχρεούνται να καταβάλλουν στα ανεξάρτητα σχολεία ένα ποσό που αντιστοιχεί στο μέσο κόστος ενός μαθητή στο τοπικό κρατικό σχολείο, το οποίο ο μαθητής αυτός θα παρακολουθούσε υπό άλλες συνθήκες. Αυτό σημαίνει ότι τα ανεξάρτητα σχολεία δεν αυξάνουν την κρατική εκπαιδευτική δαπάνη ανά μαθητή – απλώς την αναδιανέμουν σύμφωνα με τις επιλογές των γονέων και των μαθητών. Αυτό το ονομάζουμε «κουπόνι», αλλά στην πράξη τα ανεξάρτητα σχολεία χρεώνουν άμεσα τις τοπικές αρχές, βάσει του αριθμού των εγγεγραμμένων σε αυτά μαθητών.

- Τα ανεξάρτητα σχολεία δεν επιτρέπεται να χρεώνουν επιπρόσθετα διδάκτρα. Έτσι δεν μπορούν να διαλέγουν μαθητές, αλλά οφείλουν να τους αποδέχονται στη βάση της χρονικής τους προτεραιότητας.

- Εντός του πλαισίου του προγράμματος διδασκαλίας, τα ανεξάρτητα σχολεία είναι ελεύθερα να οργανώνουν τα εκπαιδευτικά

Με την αίθουσα χωρίς τοίχους πειραματίζεται η αλυσίδα σχολείων «Vittra» στη Σουηδία...

«Χωρίς την ελευθερία της αγοράς, πολλές εξαιρετικές ιδέες δεν θα φτάσουν το στάδιο της δοκιμής».

και ωρολόγια προγράμματά τους, καθώς και τις παιδαγωγικές τους μεθόδους. Η μεταρρύθμιση των ελεύθερων σχολείων συνοδεύτηκε από απορρύθμιση, από ένα σύστημα που το κράτος ρύθμιζε κάθε λεπτομέρεια, μέχρι και το μέγεθος της σχολικής τάξης, σε ένα σύστημα που το κράτος ελέγχει τις επιδόσεις και τα αποτελέσματα, αλλά δίνει έναν μεγαλύτερο βαθμό ελευθερίας ως προς τις μεθόδους και τις επιμέρους λεπτομέρειες.

Η Barbara Bergstrom παραιτήθηκε από δασκάλα ενός κρατικού σχολείου και με το όνειρο «να δημιουργήσω το δικό μου σχολείο, στο σχήμα και στη μορφή που πίστευα με πάθος. Αυτό δεν θα ήταν εφικτό αν έμενα στο κρατικό σχολικό σύστημα. Μόνο ιδρύοντας το δικό μου σχολείο, με ελευθερία δράσης, μπόρεσα να πετύχω όσα πέτυχα... το 2002, με προσέγγισε ο δήμος της Järfälla, βόρεια της Στοκχόλμης, ζητώντας μου να αναλάβω και να αναμορφώσω ένα αποτυχημένο κρατικό σχολείο, επίσης σε μια περιοχή μεταναστών, πράγμα που έκανα». Μέχρι το 2011 η εταιρεία της Internationella Engelska Skolan (IES) εκπαιδεύει πάνω από 11.000 μαθητές σε 17 σχολεία σε ολόκληρη τη Σουηδία – πράγμα που την έκανε τη μεγαλύτερη οργανωση ελεύθερων σχολείων στο επίπεδο της υποχρεωτικής εκπαίδευσης. Η ίδια είναι πεπεισμένη ότι «αν οι κυβερνήσεις θέλουν να δοκιμάζονται νέες ιδέες,

θα πρέπει να επιτρέπουν σε αυτές να εφαρμόζονται έξω από το υφιστάμενο κρατικό σύστημα. Και όσοι προσφέρουν νέες ιδέες πρέπει να μπορούν να φτάνουν στους γονείς, στους πραγματικούς τους «πελάτες», και να μην εξαναγκάζονται να εξαρτώνται από τα τοπικά σχολικά συμβούλια που σχεδόν πάντα υπονομεύουν αυτές τις προσπάθειες. Η αντίληψη ότι η οικονομία της αγοράς χαρακτηρίζεται απλώς και μόνο από το κίνητρο του κέρδους συνιστά μια απόλυτη παρανόηση. Συχνά παραβλέπεται το γεγονός ότι μια κομβική πτυχή μιας «αγοράς» είναι το ότι ενθαρρύνει τον πειραματισμό και επιτρέπει σε ανθρώπους με ιδέες να τις θέτουν σε εφαρμογή... Χωρίς την ελευθερία της αγοράς όμως, πολλές εξαιρετικές ιδέες και όνειρα δεν θα φτάσουν το στάδιο της δοκιμής τους στην πράξη, και επιχειρήσεις όπως η IES δεν θα υπήρχαν».

Οι επικριτές

Υπάρχουν βεβαίως και οι επικριτές του νέου σουηδικού εκπαιδευτικού συστήματος, που υποστηρίζουν ότι μετά την εισαγωγή των κουπονιών οι επιδόσεις των μαθητών σύμφωνα με τους δείκτες PISA μειώθηκαν. Αυτό είναι αληθές. Κοιτάζοντας το Pisa results on focus που εξέδωσε ο ΟΟΣΑ (το τελευταίο αφορούσε το 2015), βλέπουμε ότι η βαθμολογία στη Σουηδία κατά μέσον όρο τις τρεις τελευταίες χρονιές έπεσε στο επιστημονικό πεδίο κατά τέσσερις μονάδες (-4), ανέβηκε στην ανάγνωση κατά μία μονάδα (+1), κι έπεσε στα μαθηματικά κατά πέντε μονάδες (-5). Το ίδιο όμως και στη Φινλανδία: επιστήμη -11, ανάγνωση -5, μαθηματικά -10! Οι δείκτες του ΟΟΣΑ που αποτυπώνουν τις βασικές αυτές δεξιότητες υποχωρούν (αυ-

τό μάλλον έχει να κάνει με το γεγονός ότι διάφορα ηλεκτρονικά γκάτζετ μπήκαν στην ζωή των μαθητών) κατά μέσον όρο μία μονάδα στην τριετία. Σε κάποιες χώρες όπως η Νέα Ζηλανδία πολύ (επιστήμη -7, ανάγνωση -6, μαθηματικά -8), σε κάποιες χώρες, όπως η Σιγκαπούρη ανεβαίνουν (επιστήμη +7, ανάγνωση +5, μαθηματικά +1) και σε πολλές τα αποτελέσματα είναι μεικτά.

Η σύγκριση όμως πρέπει να γίνει εντός της Σουηδίας. «Η πιο σημαντική πτυχή της μεταρρύθμισης των κουπονιών και της νέας εκπαιδευτικής αγοράς», γράφει ο Peje Emilsson, «είναι πως οι μαθητές των ανεξάρτητων σχολείων έχουν καλύτερες ακαδημαϊκές επιδόσεις από τους μαθητές των κρατικών σχολείων. Ένα τέτοιο δείκτης των επιδόσεων ονομάζεται «βαθμολογική αξία» – είναι ο μέσος όρος των βαθμών που λαμβάνουν οι μαθητές... Την άνοιξη του 2011 η μέση βαθμολογία των αποφοίτων της ένατης τάξης σε όλα τα σουηδικά υποχρεωτικά σχολεία –κρατικά και ανεξάρτητα– ήταν 211. Μόνο στα ανεξάρτητα σχολεία ήταν 229. Ένας ακόμη δείκτης είναι τα εθνικά διαγωνίσματα στα κύρια αντικείμενα που διεξάγονται σε όλα τα σχολεία και διορθώνονται σύμφωνα με ένα πανεθνικό πρότυπο (σ.σ.: σαν τις δικές μας Πανελλαδικές). Κι εδώ, οι μαθητές των ανεξάρτητων σχολείων έχουν σαφώς καλύτερες επιδόσεις... Και θυμηθείτε πως δεν επιτρέπεται στα ανεξάρτητα σχολεία, σε καμία βαθμίδα του εκπαιδευτικού συστήματος, να επιλέγουν τους μαθητές τους»...

«Το κίνητρο του κέρδους στην εκπαίδευση: Συνεχίζοντας την επανάστασή», επιμέλεια James B. Stanfield, μετάφραση Νίκος Ρώμπος, εκδ. Παπαδόπουλος.